

Waarheid als gelijkwaardigheid

Alex van Heusden

In de film *Alexander* van Oliver Stone uit 2004, een *biopic* over de vermaarde, jonggestorven koning en veldheer uit Macedonië, komt een scène voor waarin de jeugdige Alexander (356-323) en zijn vrienden onderricht krijgen van niemand minder dan Aristoteles van Stageira (384-322), een leerling van Plato (ca. 427-347). Thema van de les is de verhouding tussen de Grieken en de overige volkeren. Alexander stelt zijn leraar de vraag: 'Als de Grieken beter zijn dan de Perzen, waarom heersen we niet over hen? Het is altijd de Griekse droom geweest naar het oosten te trekken.' Aristoteles antwoordt: 'Het oosten heeft de neiging mensen en hun dromen te verslinden.' Anders gezegd: we moeten ons niet lichtvaardig inlaten met de volkeren van het oosten. Hij vervolgt: 'De volkeren van het oosten staan bekend om hun barbaarsheid en hun slaafse overgave aan hun zintuigen. Wij Grieken zijn superieur, wij oefenen controle uit op onze zintuigen.' Voor Aristoteles zijn, heel klassiek, de Grieken een toonbeeld van beschaving, de overige volkeren worden als *barbaroi* in de hoek gezet.

Die Griekse redelijkheid en discipline: bij nader inzien valt daar het nodige op af te dingen. In de negentiende eeuw al vroeg Friedrich Nietzsche aandacht voor het onstuimig dionysische naast het redelijke apollonische.

In de geschiedschrijving, allereerst de Angelsaksische, men bij de Griekse hang naar het oosten gaan spreken van een 'clash of civilizations', een 'botsing van beschavingen'. In die typering hadden de oude Grieken zich al niet kunnen vinden. Voor hen ging het om een botsing tussen beschaving en on-beschaving.

Hellenisering

Judea onder Grieks-hellenistische heerschappij na de veroveringstochten van Alexander de Grote in de periode 334-323 'voor Christus'. Hellenisme behelst de Griekse manier van leven en het Griekse cultuurgoed: beeldende kunst, literatuur van Homeros tot Euripides, filosofie - in prachtig Nederlands 'wijsbegeerte' - van de pre-socratici naar Plato, Aristoteles en de Stoa, en strakke, geometrische architectuur. Maar ook staat hellenisme voor despotische bewindsvoering en een nieuwe economie: de handel neemt een hoge vlucht, de geldcirculatie bereikt een peil als nooit eerder in de geschiedenis vertoond, maar wel ten koste van traditioneel-agrarische gemeenschappen. De hellenistische 'globalisering' beroofde talloze kleine boeren van akker, wijngaard en huis. In het bijbelboek Daniël wordt de Grieks-hellenistische heerschappij vergeleken met een beest dat opduikt uit de zee, 'met zijn ijzere tanden, zijn koperen klauwen, dat vrat en vermaalde en wat overbleef vertrad met zijn poten' (Daniël 7:19).

In het jaar 175 voor de gangbare jaartelling, 'voor Christus', treedt een nieuwe koning aan, Antiochos IV, telg van de dynastie der Seleukieden en erfgenaam van het Syrisch-hellenistische Rijk, waartoe ook Judea behoorde. Hij draagt als bijnaam *epifanès*, 'verschijning', vul in 'godsverschijning' - een koning met goddelijke signatuur. Op geldstukken die in omloop waren, stond naast zijn beeltenis gegrift: *van koning Antiochos, verschijning van god*. Op antieke munten geven beeltenis en inscriptie aan van wie het geld is. Antiochos is de eigenaar van het geld en dus van de economie. Zulke geldstukken hadden ook een propagandistisch oogmerk: je haalt een muntstuk uit je buidel, je ziet de beeltenis van de koning en de titel die hij voert; en je weet wie absolute zeggenschap heeft over jou.

Voor de mensen in Judea, met hun Thora als wegwijzing tot bevrijding en autonomie, moet dit een gruwel zijn geweest. Hoewel, niet voor alle mensen in Judea: een deel van de elite in Jeruzalem, grootgrondbezitters, ambtenaren en priesterkaste, kiest de zijde van de koning. Zij wensen te profiteren van de nieuwe economie en schuiven de Thora terzijde. Niet de god van de Sinai is nog hun god, zij lopen over naar de 'godsverschijning' en geven zich met huid en haar over aan zijn regime. Zij worden Griek met de Grieken, Judese hellenisten.

Wat hellenistische koningen niet konden laten, was oorlogsvoering. In een eeuw tijd trokken de koningen van het Syrisch-hellenistische Rijk en die van het Egyptisch-hellenistische Rijk maar liefst zes keer tegen elkaar ten strijde. Het doel was telkens nieuwe bouwgrond veroveren omwille van hogere agrarische productie en het uitbreiden van de vrijhandelszone. Nu drukken oorlogen zwaar op de Rijksbegroting. Om de tekorten het hoofd te bieden,

moeten de belastingen omhoog. Antiochos IV voert bovendien een nieuw systeem in om de belastingen te innen. Hij 'privatiseert' de belastingdienst, besteedt het innen van belastingen uit aan mensen uit de lokale elite. Wie aan de koning het hoogste bedrag bood, mocht zich belastinginner noemen, voor een jaar. Vanzelfsprekend moest de belastinginner er zelf aan verdienen. Voor de bevolking kwam dat neer op een verdubbeling van de lasten. Dit had een genadeloze uitbuiting van vooral agrarische gemeenschappen tot gevolg. Talloze kleine boeren zonken steeds dieper weg in uitzichtloze armoede.

In Jeruzalem gaan twee rijke hellenisten het gevecht aan om het begeerde privilege in handen te krijgen: Jason, de hogepriester nota bene, en Menelaos. Het bod van Menelaos valt hoger uit dan dat van Jason en bovendien wordt hij beloond met het hogepriesterschap. Er breekt een bloedig volksoproer uit in de straten en stegen van Jeruzalem die het Syrische leger noopt tot ingrijpen. Om over zijn bedoelingen geen twijfel te laten bestaan, plaatst Antiochos een beeld van de Syrische Ba'al Sjaameem ('heer der hemel'), voor het gemak op één lijn gesteld met de Olympische Zeus, in het heiligdom - de tempel - van Jeruzalem. In het boek 1 Makkabeeën en in het boek Daniël wordt dit beeld de 'gruwel der verwoesting' genoemd. Menelaos, de nieuwe hogepriester, tekent geen enkel bezwaar aan. Laat die oude god van de Judeeërs maar een fusie aangaan met de oppergod van de Grieken. Er zit ten slotte voor de Judeeërs niets anders op dan Grieken te worden.

Als er langs deze weg een politiek van gedwongen assimilatie wordt doorgevoerd, afschaffing van alle lokale en regionale tradities, van alles wat het Judese volk eigen is, inclusief ontheiliging van de tempel, komt het verzet op gang en dat groeit uit tot een regelrechte opstand door Judeeërs die Judeeërs wensen te blijven, onder het regime van de Thora - zij weigeren Griek met de Grieken te worden.

Het begint in Modeïn, een kleine plaats ten noorden van Jeruzalem. Daar komt een plattelandspriester, genaamd Mattitjahoe, uit het familiegeslacht der Hasmoneeën, in verzet. Hij kent van dichtbij de noden van de arme boeren, hij ziet hun ellende en wanhoop. En het is hem een gruwel dat er in Jeruzalem een hogepriester zetelt die op volstrekt onrechtmatige wijze zijn hoge ambt toegewezen heeft gekregen. Als een inwoner van Modeïn onder druk van een afgezant van de koning een offer wil brengen, doodt Mattitjahoe hem en die afgezant. 'Zo toonde hij zijn toewijding aan de Thora' (1 Makkabeeën 2:26). Met zijn vijf zonen vlucht hij de bergen in en vele Thora-getrouwen sluiten zich bij hem aan.

Als Mattitjahoe een jaar later sterft, volgt Juda zijn vader op. Hij draagt als bijnaam *ha'makbi*, Makkabeeër, 'de hamer'. Na drie jaar waarin overwinningen en nederlagen elkaar opvolgen, staken de troepen van de koning plotseling de strijd. 'Onze vijanden zijn verslagen. Laten wij opwaarts gaan om het heilige te reinigen en opnieuw in te wijden' (1 Makkabeeën 4:36). We schrijven het jaar 167.

In de Babylonische Talmoed staat het legendarische verhaal opgetekend dat de gouden kandelaar in het heiligdom, de menora, toen acht dagen gebrand heeft terwijl er slechts één kruikje olie was met brandstof voor niet meer dan één dag.

De Thora als bron van waarheid

In de strijd die volgde, tot het jaar 135, moest de hellenistische koning meer en meer terrein prijsgeven en vergrootten de Hasmoneeën - de Makkabese broeders en hun opvolgers - geleidelijk aan hun machtspositie. Zij maakten zich eerst meester van het hogepriesterschap, trokken vervolgens de alleenheerschappij naar zich toe en gingen ten slotte de koningstitel voeren. In de praktijk gedroegen zij zich even despotisch als hun hellenistische voorgangers. Dat uitte zich onder andere in belastingverzwaring en in gedwongen judaïsering van verschillende veroverde, niet-Joodse gebieden zoals Idumea onder etnarch Jochanan Hyrkanos. Daarover schreef historicus Flavius Josephus (*De oude geschiedenis van de Joden* XIII, 257):

Hyrkanos veroverde ook de Idumeïsche steden Adora en Marisa. Na alle Idumeeërs te hebben onderworpen gaf hij hun toestemming in de streek te blijven wonen, op voorwaarde dat zij zichzelf besneden en bereid waren te leven volgens de wetten van de Joden.

De politiek van de Hasmoneeën was dus op hellenistisch-imperialistische leest geschoeid, maar ten dienste van een staat die voluit 'Joods' moest zijn, geworteld in de Thora. Daarin onderscheidden de Hasmoneeën zich van de politieke doelstellingen van de Judese hellenisten destijds onder Menelaos, tegen wie de voorouders van de Hasmonese heersers waren opgestaan. Treffend werd deze paradoxale situatie getypeerd door de eminente Joodse historicus Elias Bickerman (1897-1981):

De hervormingsgezinden [de toenmalige hellenisten onder hogepriester Menelaos] wilden de Thora in het hellenisme assimileren; de Makkabeeën wilden de Helleense cultuur opnemen in de Thora.

De politiek van de Hasmoneeën riep verschillende reacties op. Zogeheten ‘sektarische’ bewegingen keerden zich tegen de dynastie, omdat zij vreesden voor het verlies op termijn van Thora en Traditie, het ‘erfgoed der vaderen’. Die bewegingen, waaronder de *peroesjiem*, Farizeeën, ‘afgezonderden’, koesterden alle hun eigen waarheid, zoals valt af te leiden uit hun literaire nalatenschap: wijsheidsliteratuur, gemeenschapsregels en apocalyptische geschriften.

Over dit laatste. **Apocalyptiek is afgeleid van het Griekse woord *apokalupsis*, ‘onthulling’ of ‘openbaring’. Je haalt het deksel van het potje en kijkt wat erin zit. Wat tot dan toe verborgen was, komt aan het licht en wordt openbaar.**

Apocalyptische boeken zou je kunnen typeren als ondergrondse geschriften waarin gereageerd wordt op extreme politieke repressie - een vorm van verzetsliteratuur dus. De meeste van die boeken lijken op elkaar: apocalyptiek staat ook voor een literair genre; maar binnen dat genre zijn er de nodige varianten. Gaat apocalyptiek over het einde van de wereld? Apocalyptiek gaat over het einde van de grote wereldrijken, imperia als het hellenistische en het Romeinse.

Wat al deze sektarische bewegingen gemeenschappelijk hadden, was hun toelag op de Thora als bron van waarheid en wijsheid. En dan is waarheid niet zozeer een theoretische en cognitieve, als wel een praktische aangelegenheid met als connotatie ‘betrouwbaarheid’: de twee-eenheid van leren en handelen. Waarin deze bewegingen zich van elkaar onderscheidden, was de wijze waarop zij de Thora interpreteerden en welke consequenties zij daaruit trokken voor hun manier van leven, hun *halacha*. We kunnen daarom niet spreken over hét Jodendom als we deze historische periode van Judea onder de loep nemen, we moeten het hebben over Jodendommen, meervoud.

Nadat de Romeinen het heft in handen hadden genomen, hoe verging het de Joden vanaf toen? Hoewel in verregaande mate geassimileerd en gehelleniseerd, waren zij toch ‘anders’, bijbels gesproken ‘uitgezonderd uit de volkeren’ (Leviticus 20:24). Joodse voorvaderlijke gebruiken, zoals het houden van de sabbat en het *kasjroet*, stonden haaks op Griekse én Romeinse manieren van doen. Desalniettemin waren de Romeinse autoriteiten bereid rekening te houden met de Joodse leefwijze, de *halacha*, en daar ruimte voor te scheppen. Dat kon ook bijna niet anders, want Joden woonden niet alleen in het Joodse land, maar over heel het imperium verspreid, vooral in de steden van de vroegere hellenistische koninkrijken, van Griekenland tot Egypte en van Klein-Azië tot Syrië.

Philo van Alexandrië

Voor in Alexandrië leefde een aanzienlijke Joodse minderheid. Onder hellenistisch bewind genoten Joden een grote mate van vrijheid en was hen beperkt zelfbestuur toegestaan. Ze spraken allen Grieks en waren vertrouwd met Griekse denkbeelden en Griekse gebruiken, overigens zonder te loochenen dat zij Joden waren. Dat hoefde ook niet: als zij wilden leven volgens de voorvaderlijke gebruiken, werd hen geen strobreed in de weg gelegd.

Maar in het jaar 30 v. Chr. als Rome zich meester heeft gemaakt van Egypte, treedt er een klimaatverschuiving op. Het zint de Grieken in Alexandrië niet dat hun stad haar allure als hoofdstad van een soevereine staat is kwijtgeraakt en de Joden krijgen daar de schuld van. Gekrenkte trots boort haat aan. Het waren Joden geweest die de Romeinen hand- en spandiensten hadden bewezen in hun veroveringstocht door Egypte en daarom werden ze nu uitgekotst.

In deze voor Joden verslechterende omstandigheden leefde Philo (20 v. Chr.-50 n. Chr.), Joods filosoof in Alexandrië, let wel geen Helleens, maar Romeins Alexandrië, waar overigens de hellenistische cultuur onverminderd dominant was. Philo van Alexandrië, ook bekend als Philo Judaeus, was een man van twee werelden. Hij verbond trouw aan de Thora met een grote openheid jegens de Griekse cultuur en vooral jegens de Griekse filosofie die bij hem diepe eerbied afdwong. In zijn omvangrijke oeuvre probeerde hij bruggen te slaan tussen de Thora en Griekse wijsbegeerte, vooral Plato en de Stoa, en zo twee waarheidsopvattingen tot een synthese te brengen. Zelfs ging hij zover Mozes, ‘filosoof-koning, wetgever, priester en profeet’, te bestempelen tot grondlegger van de Griekse wijsbegeerte. Zo lezen we in *Vragen en antwoorden bij Genesis* (4.167): ‘(...) zij [de Griekse wijsgeren] hebben hun opvattingen omtrent deugdzaamheid rechtstreeks ontvangen van Mozes als van een bron.’

Overigens, die poging tot synthese van Jeruzalem en Athene was voor Philo geen louter redelijke aangelegenheid, geen zuivere theorie, maar vooral een poging om de Joden in Alexandrië een hart onder de riem te steken: wees ervan overtuigd dat de hoogste waarheid en

opperste wijsheid te vinden is onze eigen bronnen, de Thora van Mozes en de Profeten.

Om kort te illustreren hoe Philo te werk ging, volgt hier een citaat uit wat wel beschouwd wordt als zijn hoofdwerk, *De opificio mundi*, 'Over de schepping van de wereld' (146):

Ieder mens is door zijn verstand verwant met de *logos* van God
en is zo een afdruk of een fragment of een afglans
van de gelukzalige goddelijke natuur.
Naar de structuur van zijn lichaam is hij verwant met heel de wereld;
want dit lichaam is een mengsel dat bestaat uit dezelfde elementen,
aarde, water, lucht en vuur...

De *logos* van God is zijn 'rede' en het 'woord' waardoor de schepping tot stand is gekomen. Ieder mens staat doordat hij met verstand begiftigd is, in verbinding met de goddelijke natuur. Maar met zijn lichaam is hij gebonden aan de wereld, aan de materiële werkelijkheid. Philo zoekt hier aansluiting bij Plato, bij diens dualisme: het onderscheid tussen de wereld boven en de wereld beneden. De wereld boven is zuiver geestelijk, onveranderlijk en eeuwig. De wereld beneden is stoffelijk, veranderlijk en eindig.

Philo was een vurig verdediger van de Joodse zaak. Hij meende dat Joden in het Joodse land en in de diaspora de handen ineen moesten slaan om zich sterk te maken, mochten Romeinse autoriteiten hen, onder druk van de Grieken, als tweederangsburgers behandelen. In de eerste eeuw van de gangbare jaartelling waren conflicten tussen Joodse bevolkingsgroepen en Romeinse overheden niet van de lucht, dikwijls als gevolg van spanningen op lokaal niveau tussen Joden en niet-Joden. Philo was er getuige van hoe Joden en Grieken in Alexandrië vrijwel permanent met elkaar overhooplagen. In het jaar 38 kwam het tot een uitbarsting. Flaccus, Romeins gouverneur over Alexandrië, verklaarde de Joden aldaar tot ongewenste burgers en vreemdelingen, en gaf eenieder die dat wilde, toestemming om de Joden uit te schudden, 'als ging het om de plundering van een stad'. Volgens historici had die verklaring de eerste pogrom van de geschiedenis tot gevolg. De enige bron die melding maakt van deze pogrom is Philo zelf (*Tegen Flaccus* 55-56):

De stad heeft vijf wijken, genoemd naar de eerste letters van het alfabet. Twee daarvan worden Joods genoemd, omdat de meeste Joden daar wonen. [...] Wat deden de Grieken dus? Uit de vier letters verdreven zij de Joden en lieten hen verblijf houden in een heel klein deel van één wijk. Zij waren zo talrijk dat zij verspreid raakten over stranden, duinen en graven, van al hun bezittingen beroofd. Hun vijanden bestormden de verlaten huizen, roofden die leeg en verdeelden alles onder elkaar als betrof het oorlogsbut.

Het is nooit meer goed gekomen tussen Joden en Grieken in Alexandrië. Net opvolger geworden van de vermoorde Caesar Gaius, schreef Claudius in het jaar 41 een brief waarin hij de Grieken van Alexandrië oproep tot tolerantie jegens de Joden, terwijl de Joden, die kort tevoren gewapenderhand ten strijde waren getrokken tegen hun Griekse stadgenoten, streng vermaand werden zich vooral gedeisd te houden. Zij hoefden niet te rekenen op nieuwe privileges, maar moesten zich tevredenstellen met de rechten die zij al bezaten 'in een stad die niet van hen is'.

Paulus: waarheid als gelijkwaardigheid

De pogrom van Alexandrië vond plaats in het jaar 38. Ongeveer acht jaar eerder, rond het jaar 30, stierf Jezus van Nazaret aan een Romeins kruis. Ergens tussen 30 en 38 maakte Sja'oeel, tweede naam Paulus, een beslissende ontwikkeling door, die een nieuwe dynamiek gaf aan de messiaanse beweging in naam van Jezus. Sja'oeel was een Jood uit de diaspora, waarschijnlijk afkomstig uit Tarsos, gelegen in het zuidoosten van Klein-Azië, het huidige Turkije. Als jongeman moet Sja'oeel met afkeuring hebben waargenomen dat een aanzienlijk deel van de

Joden in zijn stad zich verregaand hadden geassimileerd: zij waren Griek met de Grieken geworden en namen het niet zo nauw meer met de voorvaderlijke overleveringen en de Joodse manier van leven. Daarom treedt Sja'oeel in de jaren dertig toe tot de partij der *peroesjiem*, 'Farizeeën'. De *peroesjiem* staan een strategie van afzondering voor: Joden moeten zich onderscheiden van de niet-Joden in hun omgeving door te leven volgens de Farizeze *halacha*. Met dit doel voor ogen stuurden de Farizeeën in Jeruzalem 'gezondenen' (Hebreeuws: *sjelichiem*; Grieks: *apostoloi*) naar de steden in het Romeins imperium. Ook Sja'oeel werd met een dergelijke taak belast. Volgens het boek Handelingen toog hij naar Damascus om de volgelingen van Jezus Messias met harde hand op het spoor van de Farizeze afzondering te brengen (Handelingen 9:2).

Ongetwijfeld was Sja'oeel op de hoogte van de toenemende spanningen tussen Joden en Grieken in de jaren dertig van de eerste eeuw. En hij kwam tot de bevinding dat niet enkel de culturele assimilatie, maar ook de Farizeze strategie van afzondering tot niets zou leiden. Sja'oeel begon te vrezen voor de toekomst van het Joodse volk en daarom koos hij voor een andere strategie: die van het streven naar nieuwe vreedzame betrekkingen tussen Joden en Grieken. Naast de Farizeeën waren de Joodse aanhangers van Jezus Messias actief in de diaspora. Ook zij stuurden 'gezondenen' naar de steden in het imperium. Sja'oeel sloot zich aan bij de messiaanse beweging, voor hem de enige mogelijkheid om zijn nieuwe doelen te realiseren.

Was Paulus een Jood en werd hij een christen? Evenals de andere Joden die leerlingen werden van Jezus, is Paulus altijd Jood gebleven. Nergens in zijn brieven noemt hij zich een christen. Daarin benadrukt hij juist zijn Jood-zijn. Ook is het niet waar, wat door veel christelijke theologen stug wordt volgehouden, dat Paulus de Thora ongeldig zou hebben verklaard. Wél was het zijn overtuiging dat de Thora niet kon worden opgelegd aan niet-Joden die Jezus wilden volgen. Zoals hij schreef aan de ecclesia van Korinte (1 Korintiërs 7:18-19):

Is iemand geroepen als besnedene,
laat hij het niet verhelpen.
Is iemand geroepen met een voorhuid,
hij zal zich niet laten besnijden.
De besnijdenis is niets en de voorhuid is niets,
enkel het bewaren van Gods geboden.

Anders gezegd: de Jood blijft Jood ('besnedene') en de Griek blijft Griek ('voorhuid'), maar in de ruimte van de ecclesia, het messiaanse bondgenootschap, kijken ze elkaar daar niet op aan. Dan houden ze op Jood en Griek te zijn in de wijze waarop ze elkaar bejegenen; dan is er volstreekte gelijkwaardigheid op basis van wederzijdse solidariteit en onderling vertrouwen. Dan ontstaan er bijna familiale banden: men spreekt elkaar aan met 'broeder' en 'zuster', en ontvangt de opdracht: 'Groet elkander met een heilige kus' (Romeinen 16:16).

In kritische dialoog met zijn eigen farizees-Joodse traditie heeft Paulus de toestand in de wereld gezien, hoe die beheerst wordt door het Romeinse imperiale systeem en zich afgevraagd welke toekomst is weggelegd voor Joden en niet-Joden, vernederd onder hetzelfde slavenjuk. Zijn antwoord: Jezus Messias brengen als het goede nieuws – evangelie. Preciezer: 'Jezus Messias gekruisigd en uit de doden opgewekt', als 'eerstgeborene' van een nieuwe wereldorde. Dit goede nieuws kan, wat hem betreft, het *einde* (Grieks: *telos*) van de Thora als regelgeving betekenen, zolang het *doel* (Grieks eveneens: *telos*) van de Thora, het visioen, niet uit het zicht verdwijnt (Romeinen 10:4):

Doel van de Thora is de messias,
tot rechtvaardiging van ieder die vertrouwt.

Het visioen van de Thora is het aanbreken van de komende wereld, door Paulus ook 'nieuwe schepping' genoemd (2 Korintiërs 5:17):

Al wie een is in de messias,
is een nieuwe schepping.
Het oude is voorbijgegaan,

zie, het nieuwe is geworden.

Anders gezegd: nieuw leven op een nieuwe aarde is niet ondenkbaar. Dat goede nieuws - evangelie - moet in heel het imperium worden uitgeroepen, in de oren van alle volkeren. Tot in Rome, het hart van het wereldrijk, waar beslist wordt over het wel en wee van alle onderworpen volkeren.

Paulus formeerde gemeenschappen van Joden en niet-Joden samen op basis van volstrekte gelijkwaardigheid. Daarmee schiep hij een alternatief voor de sociale hiërarchie van de Romeinse imperiale wereldorde: alle scheidsmuren vallen weg, alle tegenstellingen worden opgeheven. Zoals hij schreef in zijn brief aan de Galaten (3:26-28):

Allen zijt gij zonen-en-dochters van God
door het vertrouwen in Messias Jezus.
Want gij allen die in messias zijt gedoopt,
hebt u met messias bekleed.
Daarin is geen Jood of Griek meer,
geen slaaf of vrije,
geen mannelijk en vrouwelijk
want allen zijt gij een in Messias Jezus.

Dat wil zeggen: het vraagstuk van de verschillende nationaliteiten is opgelost, dus geen etnische geschillen meer ('geen Jood of Griek meer'); het vraagstuk van de maatschappelijke klassen is opgelost ('geen slaaf of vrije'); en het vraagstuk van de geslachtelijke differentiatie is opgelost ('geen mannelijk en vrouwelijk') - alles wat onlosmakelijk deel uitmaakt van de 'oude schepping', de heersende orde, die op het punt van verdwijnen staat. Meende Paulus.

De waarheidsopvatting van Paulus is actueler dan ooit. Ook vandaag de dag speelt het vraagstuk van de verschillende nationaliteiten, de maatschappelijke klassen en de seksuele differentie. De realiteit is evenwel dat deze drie vraagstukken nog altijd om een oplossing vragen. We zijn getuige van weer oplevend nationalisme, racisme, discriminatie en vreemdelingenhaat; de roep om dichte grenzen; 'wij' tegenover 'zij'. Het is geboden dat wij waakzaam worden, ons verzetten tegen segregatie en de verharding van het leefklimaat die daarvan het gevolg is, van kwaad tot erger, in dit land en in Europa.

Ten slotte. Eerder in deze reeks sprak Bettine Siertsema over waarheid in poëzie. Anne Vegter was Dichter des Vaderlands in de jaren 2013 tot 2017. In het 'Vooraf' van *Wat helpt is een wonder*, een bundeling van de gedichten die zij schreef als Dichter des Vaderlands, lezen we:

Het is nu mogelijk jezelf volkomen te vermarkten via sterke quotes op tv, losse oneliners, liefst zo eenduidig mogelijk. Ik zie dat als een overwinning van het kapitalisme, dat de strijd van het individu om het hoofd boven water te houden stimuleert. We worden door middel van harde eenduidige uitspraken collectief bang gemaakt voor de dreiging van vreemde indringers. 'Onder vluchtelingen houden zich vaak misdadigers schuil.'

(...)

Poëzie opent gebieden in je denken die onder de angst voor het vreemde gesloten blijven.